25ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6714 — 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1908 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ 1326 — 18 Février 1908 — 23me année № 6714

«ԱՐԵՒԵԼՔ»
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Գ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ 80 Ղրս
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 45 »
ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ 105 »
» » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 60 »
ՕՏԱՐ ԵՐԿՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԱՐԵԿԱՆ 25 Ֆրք.
» » » ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 20 »
ԹՂԹԱՏԱՐԻ ՆԱԽԵՐԸ ՄԵՐ ԳՐԱՏ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آرەولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درسعادت قاطه

"ARÉVELK"
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur - Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Consple, Galata

10 PARAS

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՄԷՋ

Կրթական չարիքի մը պատճառած ցաւն է որ այսօր զիս կը մղէ անոր դէմ բողոքելու և չարիքը բառնալու միջոցները ցոյց տալու։ Ինչպէս վերնագիրս ցոյց կուտայ գրեւիք նիւթս, որ է մարմնի լեզուի ուսուցումը՝ որ ամէնէն ակար կողմն է մեր մանկապարէզներուն և որուն վրայ օրքա՛ն չատ գրուի այնքան կ'ուժգէ։ Այս տեսուր պարագան ալ որքան մանկապարտիզպանուհիին, նոյնքան ալ մայրերու վրայ կը ծանրանայ. սակայն յանախ առաջնոյն, որ ծնողներու մեծամասնութեան անբանաւոր փափաքին դէմ դնելու ատ կը ջանայ՝ 4 5 տարեկան աղջիկ կարդալ սորվեցնելով։ Անառարկելի բան է որ աղջիկ կարենայ կարդալ ու գրել։ բայց այն պարագային միայն երբ է վիճակի է իրեն տրուած նիւթը իւրացնելու։ Շատերու համար մասնչի նիւթ մը կրնայ նկատուիլ այդ տարիքը աղջիկ ընթերցանութիւնը։ Բայց այդպիսիները չեմ յուսար որ իմաստուն փոփոխութեան մը վրայ յենած ըլլան։ Այո՛, դասուած են 4-5 տարեկան աղջիկ, որոնք կրցած են կարդալ սորվիլ, բայց առնոնք բացառութիւն պէտք է նկատել և բացառութիւնները օրէնք չեն կրնար կազմել։ Տղան չատ մը տարիներ ունի զայն սորվելու համար. հետեւաբար հարկ չկայ անապարելու։ Որքա՛ն կարելի է ընթերցանութիւնը յետաձգելու է և անոր տեղ լեզուի վարժութեան ուժ տալու է, զայն վարժեցնելու համար իր միջոցը լաւ ու ուղիղ կերպով բացատրելու։ Մանաւանդ երբ մինչեւ 6 տարու կամ աւելի ևս լաւագոյն է մինչեւ 7 տարու ընթերցանութիւնն աւելի չահեկան բաներ սորված է, ինչպէս գծագրութիւն, երգ, հաչիւ, կազմարարում, իր մասները բաւական ճարտարութիւն ստացած են զանազան ձեռական աշխատութիւններով, իր ականջը կրթած երաժշտութեամբ, այն ատեն կարդալ եկած պէտք է համարիլ ընթերցանութեան դասին. այս կերպով աւելի բնական ու ճիշդ ուղի մը ալ հետեւած չպիտի՞ ըլլանք, անցնելով թանձրացուցէն վերացեալը, պարզէն բաղադրեալը, նուազ անհասկնալի աւելի անհասկնալի ուսման։ 6-7 տարեկան ազատ մէջ աւելի զօրաւոր կը դառնանք կամքը, հմտութիւնը, իմացականութիւնը աւելի զարգացած ու մտաւոր կարողութիւնները աւելի գործունէութեան մէջ։ Մինչեւ այն ատեն նաև գլուխի բարձրագոյն պատմութիւններով, որոնք այնքան հասկնալի կը պատճառեն իրեն, զայն կարդալու փափաքը զրգռած այն ատեն պէտք է սկսիլ ընթերցանութեան դասը։ Այս պարագային՝ միայն դասը կրնայ ըլլալ աղջկան համար հաճոյք մը և ոչ անհաճոյ յոգնութիւն մը։ Ընթերցանութիւնը այլևս պէտք է աւանդել բանաւոր մեթոտի մը համաձայն, այսինքն հնչունական մեթոտի համաձայն, որով աղջկան առաջին դասէն գրել ալ պիտի սորվի և ամենադոյնն դժուարութիւն մը չպիտի կրէ այդ մասին, քանի որ արդէն զայն մասներու ճարտարութեան նպատակ են կողապարումի ու գծագրութեան դասերը և դիտելու կարողութիւնը զարգացուցած։ Ինչպէս կը տեսնուի, զայն կարդալու դիւրութիւն մը կ'ընծայեն այն ամէն զբաղումները, զորս կուտայ մանկապարտիզպանուհին ընթերցանութեան դասը սկսելէ չատ առաջ իր պատիներուն։ Մինչ չատ մը տգէտ ծնողքներ ընթերցանութեան դասը կ'ուզեն կանխել, այդ ամէնը անգամ նկատելով, այդ պարագային վարժուհին երբ իր մէջը զօրաւոր կամքունի, բարոյական մարդը երբ կը մարմնանչէ, այդ պարագային՝ ան աւելի կամ նուազ դժուարութիւններով կը ջանայ ծնողքներու սխալ ու թիւր կրթական ըմբռնումները ուղղել, մէկ խօսքով՝ մարաբնչիլ կրթական նախապաշարումներու դէմ։ Նախապաշարումներ քաջալերող դպրոցի մը մասին, լուրջ միտք մը նպատաւոր գաղափար մը չի կրնար կազմել, արագուստ օրքա՛ն փայլուն երեւոյթ մըն ալ ունենայ ան։

Ուրեմն աշխատելու ենք համոզել մայրիկները, որպէս զի իրենց ազիտութեան զոհը չընեն իրենց որսի հատորիկները, որով դպրոցն ալ կարենայ յարմար ժամանակին աւանդել ընթերցանութեան դասը։ Այդ կերպով տղան նուազ դժուարութեամբ և աւելի հաճոյքով պիտի սորվի և ամ կրնայ ժխտել հրապուրիչ դասին դերազանցութիւնը։ Լաւ համոզուելու ենք որ մանկապարտէզի մէջ ա՛չ բացարձակապէս դասը գոյութիւն ունի և ոչ խաղը։ ամէն խաղ աշխատութեան մը պիտի ձգի և ամէն աշխատութիւն դէպի խաղ։ Արդ, ցորչափ տղան տարիքը չներէ ընթերցանութեան դասը հաճոյալի խաղի մը վերածելու, այնքան ատեն պէտք է այս դասը յետաձգել։ Հակառակ պարագային, տղան իր դէմ եղած դժուարութեան առջեւ պիտի ընկերկի, արհամարհելով դպրոցն ու ուսումը միանգամայն, որով մանկապարտէզն ալ իր նպատակին չեղած պիտի ըլլայ, քանի որ անոր նպատակն է ուսումն ու սիրատուութիւնը հաճելի ընծայել մանկան և զայն պատրաստել ապագայ դասատարակութեան և ոչ թէ անոր դպրոցին ուսանելուն պատճառ հանդիսանալ։

Եզրակացնելով կ'ըսեմ. Տղային պէտք է պահանջել այն զոր կարող է ընել, սակայն առ այս հարկ է ճանչնալ մանուկը նախապէս, որպէս զի կարելի ըլլայ մեզ ճանչնալ նաև անոր իմացական կարողութիւնները։ Ուրեմն չմոռնա՞նք մանուկին հոգին թափանցել մեր ու իր օգտին համար միանգամայն։

ՋԱՊԷԼ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԶ ԿԵԱՆՔԸ

Դիտանալ պէտք է թէ մարդիկ ի՞նչպէս կ'ըմբռնեն «Պարզ կեանք»ը.— Բաղաքակրթութիւնն ա՛ն յորտուն հոսանքը՝ որ հետզհետէ աւելի կը հանդիսանայ բովանդակ երկրագունային ամէնէն անմատչելի անկիւններն իսկ, արդարեւ չի դադրիր երբեք պատեհութիւններ ընծայելէ մարդկային անվատ ընկերութեանց՝ իրենց վարուելու եղանակին և ապրելու ձեւին մէջ փոփոխութիւններ ներմուծելու, ինչ որ կեանքի և կենցաղ կը կոչենք։ Կեանքի այս փոփոխութիւնները իսկ և իսկ անժխտելի պատճառներ կ'ըլլան մարդուն հոգին ինչպէս նաեւ անոր արտաքին երեւոյթներուն մէջ ծնունդ տալու ա՛յն բարգաւառումը, որ տրմատական տարբերութիւններով ու դերագոյն առաւելութիւններով խորել կը ջանայ «Պարզ կեանք»ը։ Իրաւամբ, հաւանականաբար, տարածուած կարծիքներուն մէջ այս գաղափարն է որ առաւելագոյն յղացումը կը դնէ հանրութեան մեծամասնութեան մէջ։

Բայց անդրադառնանք չեղտելու թէ «Պարզ կեանք»ը որ կը ջատագովուի փայլուն հեղինակներէ՝ մեր այս ըմբռնումն չէ որ կը պատչաճի անուշա, որովհետեւ, հակառակ պարագային, մարդկային քաղաքակրթուած կամ ոչ-քաղաքակրթուած ընկերութեանց մէջ, զարգացումը իր տարական իմաստով անգամ գոյութիւն չպիտի ունենար. ուր պիտի ելներ Պ. Ռոպէր Տարզաֆի ու Օր. Սթանկերսընի ծառայել. աւազակին ձեռքին առեղծուած։

Այդպիսի յայտնութեան մը հանդէպ տակաւին չսթափած, լսեցի որ կարդ մը փութկոտ ունկնդիրներ կը գոչէին, նիստը վերսկսելուն. «Ընդունելով որ Տրէֆերիք Լարսան ըլլայ մարդասպանը, ուրիկա չի բացատրեր թէ ան ի՛նչպէս դուրս եկած է Դեղին Սենեակն...»

* * *

Ռուլթապիլ Ատան կոչուեցաւ խսկոյն և իր հարցաքննութիւնը վերսկսաւ, որ վկայութիւն մը ըլլալէ հեռու էր։ Նախագահը ըսաւ.

— Պարո՛ն, քիչ մը առաջ ըսիք թէ անկարելի էր բակին ծայրէն խոյս տալ։ Ձեզի հետ կ'ընդունիմ որ Տրէֆերիք Լարսան այդ միջոցին կախուած ըլլայ իր պատուհանին առջեւ, ձեր վերեւ. բայց հոն գտնուելու համար պէտք է հեռացած ըլլար բակին ծայրէն։ Ուրեմն փախած էր, բայց ի՞նչպէս։

— Իսկ թէ չէր կրցած կանոնաւորապես խոյս տալ, պատասխանեց Ռուլթապիլ։ Ուրեմն անկանոն կերպով փախած է ան։ Նոյնպէս ըսի թէ բակին ծայրը կէս մը միայն գոցուած էր, մինչ Դեղին Սենեակը բոլորովին գոց էր։ Մարդասպանը կրնար պատին վրայ մագլցիլ։ Իսկ Դեղին Սենեակին մէջ անկարելի էր թէբան նեռուիլ և կալորիին վրայ նայող պատուհանի մը վար ցատկել, մինչ անտառապատին դիմային վրայ ծռած էինք։ Լարսան մէկ քայլ առնելով կրնար իր սենեակը հասնիլ, պատուհանը բանալ և մեզի հետ խօսիլ։ Պալմէյերի պէս ճարպիկ ճամպարարի մը համար ազատական խաղ մըն էր այդ բանը։ Պարոն նախագահ, աւաղիկ բանտիս ապացոյցը.

Ու Ռուլթապիլ վէպթօնին գրպանէն հանեց ծրարիկ մը, բացաւ զայն ու տաքի կոճ մը հանեց մէջէն։

— Պարոն նախագահ, աւաղիկ տաքի կոճ մը, որ կասարկապէս կը յարմարի այն ծակին, որ դարեւանդակով թէրասին նկցուկ եղող ալ ցցուկին մէջ էր։ Լարսան, որ ամէն ինչ կը կանխատեսէր և իր սենեակին շուրջը փախաւեան ամէն միջոց կը պատրաստէր — ինչ որ անհրաժեշտ է իր գործին մէջ — Նախապէս այդ կոճը ցցուկին մէջ մխրճած էր։ Մէկ ոտքը դդեակին անկիւնը գտնուող ծայրանիշին վրայ, միւս ոտքը կոճին վրայ կանգուն, մէկ ձեռքը անտառապատին սենեակին դրան ծնօթին վերեւ, միւս ձեռքը թէրասին վրայ, Տրէֆերիք Լարսան օդին մէջ պիտի անհետանար, մանաւանդ որ չատ դիւրաչարժ էր, և այդ իրէկուն չէր քնանար թմրեցուցիչ դեղի մը ազդեցութեան տակ, ինչպէս հաւատցնել կ'ուզէր ինծի։ Պարոն նախագահ, Տրէֆերիք Լարսանի հետ ճաշած էինք, որ ազանդերի տան քնանալ ձեւացուց, որովհետեւ ինք ալ պէտք ունէր այդ բանին, յաջորդ օրը սա կասկածը չներշնչելու համար թէ թմրեցուցիչի մը զոհ եղած էի Տրէֆերիք Լարսանի հետ ճաշելով։ Այն պահուն երբ միւսնոյն վիճակին ենթարկուած էինք, Տրէֆերիք Լարսանի վրայ կասկած չկար. ուրիշի վրայ կը ծանրանար տա։ Որովհետեւ, պարոն նախագահ, լաւ մը քնացայ, և նոյն իսկ Լարսանի ինքնին... Եթէ այդ տխուր վիճակին մէջ չգտնուէի, երբեք Լարսան ներս չպիտի կրնար մտնել Օր. Սթանկերսընի սենեակէն, և այդ դժբախտութիւնն ալ չպիտի հասնէր...

Հեծեծիւն մը լսուեցաւ։ Պ. Տարզաֆ չէր կրցած իր ցաւագին տրտունջը զսպել։

— Կ'ըմբռնէք թէ Տրէֆերիք Լարսանի մտ պատկերով այդ գիշեր կը նեղէի զինքը մանաւորապէս, որովհետեւ գիտէր կամ կրնար կասկածել թէ այդ գիշեր կը հակէի, յարեց Ռուլթապիլ։ Բնականաբար վայրկեան մը չէր կրնար հաւատալ թէ իր վրայ կը կասկածէի։ Բայց կարող էի երեւան հանել զինքը այն միջոցին երբ իր սենեակէն դուրս կ'ելլէր, Օր. Սթանկերսընի սենեակը երթալու համար։ Այդ գիշեր Օր. Սթանկերսընի սենեակը մանելու համար՝ ապասեց որ քնանամ և բարեկամս զբաղի զիս արթնցնելու իմ սենեակիս մէջ։ Տասը վայրկեան յետոյ՝ Օր. Սթանկերսընն մահուան աղաղակ մը կ'արձակէր։

— Ինչպէս եղաւ որ կասկածեցաք Տրէֆերիք Լարսանի վրայ, հարցուց նախագահը։

— Իմ բանականութեանս լաւ կողմը ինծի ցոյց տուած էր այդ բանը, պարոն նախագահ. աչքս վրայէն չէի բաժներ, բայց չատ զօրաւոր մարդ մըն է, և թմրեցուցիչը չէի կանխատեսած։ Այո՛, այո՛, բանականութեանս լաւ կողմը ինծի ցոյց տուաւ թէ հոն գտնուող մարդասպանն զատ կայն նաեւ հայր մը, Պ. Սթանկերսընն, Տրէֆերիք Լարսան ուներ։ Մարդասպանն ալ մէջը հաշուելով՝ հինգ հոգի էինք։ Արդ, երբ չէջանակին, կամ եթէ կ'ուզէք, կալորիին մէջ մէկը կը փնտռեմ, չորս հոգի միայն կը գտնեմ։ Ապացուցած է որ հինգերորդը չէ կրցած խոյս տալ և չէջանակէն դուրս ելլել։ Ուրեմն ուրիշ մը մէջ մեզի կար որ երկու հոգի էր, այսինքն իր անձնն զատ, մարդասպան մրն ալ զոյութիւն ունէր։ Ինչո՞ւ համար այդ բանը չէր նշմարած աւելի առաջ։ Որովհետեւ մէկ անձին երկուութեան երեւոյթը իմ աչքերուս առջեւ չէր պարզուած։

Շարունակելի)

«ԱՐԵՒԵԼՔ»ի ԹԵՐԹՈՆԸ —71—

ԿԱՍԹՕՆ ԼԸՌՈՒ

ԼՈՒԲԵՐԻ ՄԸ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Դէպ Սենեակին Տռամը

ԻԷ.

ՈՒՐ ԺՕՂԷՆ ՌՈՒԼԹԱՊԻԼ, ՏԲԵՐԱՆ ԿՈՒԳԱՑ ԻՐ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ՓԱՌԲԻՆ ՄԷՋ

Սեռայ Պալմէյէր հեռացած էր Տրոնսայէ, Ամերիկայի մէջ աշխատելու համար. ու օրին մէկը Օհիոյի ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէր այդ արտակարգ խարեբան, բայց յաջորդ օրը կը յաջողէր խոյս տալ ան... Ամբողջ հատոր մը կրնայ լեցուիլ Պալմէյէրի չահատակութիւններով. այդ մարդն էր որ Տրէֆերիք Լարսան եղած էր, և Ռուլթապիլի պէս չարաճճի աղայ մը երեւան հանած էր այդ բանը։ Դարձեալ այդ լակոտն էր որ Պալմէյէրի անցեալին իրազեկ դառնալէ յետոյ, անգամ մը եւս կ'արհամարհէր մարդկային ընկերութիւնը, խոյս տալու միջոց ընծայելով անոր։ Այդ տեսակէտով՝ չի կրնար իմ հիացումս զսպել, որովհետեւ գիտէի թէ [իր մտադրութիւնն էր միմիայն

Սենեակին մէջ անկարելի էր թէբան նեռուիլ և կալորիին վրայ նայող պատուհանի մը վար ցատկել, մինչ անտառապատին դիմային վրայ ծռած էինք։ Լարսան մէկ քայլ առնելով կրնար իր սենեակը հասնիլ, պատուհանը բանալ և մեզի հետ խօսիլ։ Պալմէյէրի պէս ճարպիկ ճամպարարի մը համար ազատական խաղ մըն էր այդ բանը։ Պարոն նախագահ, աւաղիկ բանտիս ապացոյցը.

Ու Ռուլթապիլ վէպթօնին գրպանէն հանեց ծրարիկ մը, բացաւ զայն ու տաքի կոճ մը հանեց մէջէն։

— Պարոն նախագահ, աւաղիկ տաքի կոճ մը, որ կասարկապէս կը յարմարի այն ծակին, որ դարեւանդակով թէրասին նկցուկ եղող ալ ցցուկին մէջ էր։ Լարսան, որ ամէն ինչ կը կանխատեսէր և իր սենեակին շուրջը փախաւեան ամէն միջոց կը պատրաստէր — ինչ որ անհրաժեշտ է իր գործին մէջ — Նախապէս այդ կոճը ցցուկին մէջ մխրճած էր։ Մէկ ոտքը դդեակին անկիւնը գտնուող ծայրանիշին վրայ, միւս ոտքը կոճին վրայ կանգուն, մէկ ձեռքը անտառապատին սենեակին դրան ծնօթին վերեւ, միւս ձեռքը թէրասին վրայ, Տրէֆերիք Լարսան օդին մէջ պիտի անհետանար, մանաւանդ որ չատ դիւրաչարժ էր, և այդ իրէկուն չէր քնանար թմրեցուցիչ դեղի մը

վերջը Պ. Ռոպէր Տարզաֆի ու Օր. Սթանկերսընի ծառայել. աւազակին ձեռքին առեղծուած։

Այդպիսի յայտնութեան մը հանդէպ տակաւին չսթափած, լսեցի որ կարդ մը փութկոտ ունկնդիրներ կը գոչէին, նիստը վերսկսելուն. «Ընդունելով որ Տրէֆերիք Լարսան ըլլայ մարդասպանը, ուրիկա չի բացատրեր թէ ան ի՛նչպէս դուրս եկած է Դեղին Սենեակն...»

* * *

Ռուլթապիլ Ատան կոչուեցաւ խսկոյն և իր հարցաքննութիւնը վերսկսաւ, որ վկայութիւն մը ըլլալէ հեռու էր։ Նախագահը ըսաւ.

— Պարո՛ն, քիչ մը առաջ ըսիք թէ անկարելի էր բակին ծայրէն խոյս տալ։ Ձեզի հետ կ'ընդունիմ որ Տրէֆերիք Լարսան այդ միջոցին կախուած ըլլայ իր պատուհանին առջեւ, ձեր վերեւ. բայց հոն գտնուելու համար պէտք է հեռացած ըլլար բակին ծայրէն։ Ուրեմն փախած էր, բայց ի՞նչպէս։

— Իսկ թէ չէր կրցած կանոնաւորապես խոյս տալ, պատասխանեց Ռուլթապիլ։ Ուրեմն անկանոն կերպով փախած է ան։ Նոյնպէս ըսի թէ բակին ծայրը կէս մը միայն գոցուած էր, մինչ Դեղին Սենեակը բոլորովին գոց էր։ Մարդասպանը կրնար պատին վրայ մագլցիլ։ Իսկ Դեղին

ազդեցութեան տակ, ինչպէս հաւատցնել կ'ուզէր ինծի։ Պարոն նախագահ, Տրէֆերիք Լարսանի հետ ճաշած էինք, որ ազանդերի տան քնանալ ձեւացուց, որովհետեւ ինք ալ պէտք ունէր այդ բանին, յաջորդ օրը սա կասկածը չներշնչելու համար թէ թմրեցուցիչի մը զոհ եղած էի Տրէֆերիք Լարսանի հետ ճաշելով։ Այն պահուն երբ միւսնոյն վիճակին ենթարկուած էինք, Տրէֆերիք Լարսանի վրայ կասկած չկար. ուրիշի վրայ կը ծանրանար տա։ Որովհետեւ, պարոն նախագահ, լաւ մը քնացայ, և նոյն իսկ Լարսանի ինքնին... Եթէ այդ տխուր վիճակին մէջ չգտնուէի, երբեք Լարսան ներս չպիտի կրնար մտնել Օր. Սթանկերսընի սենեակէն, և այդ դժբախտութիւնն ալ չպիտի հասնէր...

Հեծեծիւն մը լսուեցաւ։ Պ. Տարզաֆ չէր կրցած իր ցաւագին տրտունջը զսպել։

— Կ'ըմբռնէք թէ Տրէֆերիք Լարսանի մտ պատկերով այդ գիշեր կը նեղէի զինքը մանաւորապէս, որովհետեւ գիտէր կամ կրնար կասկածել թէ այդ գիշեր կը հակէի, յարեց Ռուլթապիլ։ Բնականաբար վայրկեան մը չէր կրնար հաւատալ թէ իր վրայ կը կասկածէի։ Բայց կարող էի երեւան հանել զինքը այն միջոցին երբ իր սենեակէն դուրս կ'ելլէր, Օր. Սթանկերսընի սենեակը երթալու համար։ Այդ գիշեր Օր. Սթանկերսընի սենեակը մանելու համար՝ ապասեց որ քնանամ և բարեկամս զբաղի զիս արթնցնելու իմ սենեակիս մէջ։ Տասը վայրկեան յետոյ՝ Օր. Սթանկերսընն մահուան աղաղակ մը կ'արձակէր։

— Ինչպէս եղաւ որ կասկածեցաք Տրէֆերիք Լարսանի վրայ, հարցուց նախագահը։

— Իմ բանականութեանս լաւ կողմը ինծի ցոյց տուած էր այդ բանը, պարոն նախագահ. աչքս վրայէն չէի բաժներ, բայց չատ զօրաւոր մարդ մըն է, և թմրեցուցիչը չէի կանխատեսած։ Այո՛, այո՛, բանականութեանս լաւ կողմը ինծի ցոյց տուաւ թէ հոն գտնուող մարդասպանն զատ կայն նաեւ հայր մը, Պ. Սթանկերսընն, Տրէֆերիք Լարսան ուներ։ Մարդասպանն ալ մէջը հաշուելով՝ հինգ հոգի էինք։ Արդ, երբ չէջանակին, կամ եթէ կ'ուզէք, կալորիին մէջ մէկը կը փնտռեմ, չորս հոգի միայն կը գտնեմ։ Ապացուցած է որ հինգերորդը չէ կրցած խոյս տալ և չէջանակէն դուրս ելլել։ Ուրեմն երջանակին մէջ մէկը կար որ երկու հոգի էր, այսինքն իր անձնն զատ, մարդասպան մրն ալ զոյութիւն ունէր։ Ինչո՞ւ համար այդ բանը չէր նշմարած աւելի առաջ։ Որովհետեւ մէկ անձին երկուութեան երեւոյթը իմ աչքերուս առջեւ չէր պարզուած։

Շարունակելի)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՆԷՕՐԱՍԹԷՆԻ

Սահմանադրութեան նախնական օրերուն իսկ, բան Ս. Գրոց երբ կեանքը սկսաւ տիրել նիւթական աչխարհին, ապրելու օրէնքը եղաւ աչխատիլ թէ մարմնով և թէ մտքով։

Դարերէ է վեր երբ այնքան սերունդներ իրենք զիրենք նուիրեցին աչխատութեան և յառաջդիմութեան, հետզհետէ այդ աչխատութիւնը և մտային յոգնութիւնը ծանրացաւ, քանի որ այս օրուան զարգացած գիտութիւնը և բարը քաղաքակրթութիւնը սերունդներու մշտաւոր աչխատութեան, մտքերու շարունակական արդիւնքն է։ Այս մարմնական և մտային յոգնութիւնները անդգալարար տեսակ մը հիւանդութիւն ուաջ բերին, ինչ որ մեր նախնիքներուն անծանօթ մնացած էր։ Ասոնք այս անծանօթ հիւանդութեան պատճառ իրենց կրած անքնութիւնները և մտածկոտութիւնները միչտ մելամաղձոտութեան կը վերագրէին։ Աչխա՞ւ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ղղերու ակարութիւն, ինչ որ բնական արդիւնք է մարմնային և մտային աչխատութիւններու, վչռի, տառապանքի և ուրիշ բարոյական ու հոգեկան տուչտանքներու։ Թէեւ հին բժիշկներն չատեր նչմարած էին այս հիւանդութիւնը և ասոր ախտանիշերու մասին ալ գրած են իրենց գործերուն մէջ, սակայն անոր ինքնութիւնը և պատճառները չէին կրցած որոչել։ Քաղաքակրթութեան յառաջդիմութիւնը հետ աւելցաւ այս հիւանդութիւնը, քանի որ նիւթական կեանքի արդի պահանջները մանուանդ աչխատութիւն կը պահանջեն և այս պատճառով անցեալէն աւելի վերջին ժամանակներս ղղային յոգնութիւնները աւելցած են և անոնց հետ ալ ղղային հիւանդութիւնները։ Նէօրասթէնիի այս ապրագ տարածման և հետեւաբար ընդհանուր հանգամանք մը առնելուն վրայ թէ՛ Եւրոպայի և թէ Ամերիկայի բժիշկները կարեւոր ուսումնասիրութիւններ հրատարակեցին. վերջապէս Նիւ-Եորքի բժշկական կոմսուն՝ Տօքթ. Պիռա Նէօրասթէնիին պատճառները բացատրելով զայն զանազանած է միւս ղղային հիւանդութիւններէն։ Նոյն իսկ այս հիւանդութիւնը քննած ատեն Ամերիկայի յատուկ կարծելով զայն «ամերիկեան հիւանդութիւն» անուանած է, մինչդեռ ամբողջ տչխարհի մէջ դարեր չարունակ գոյութիւն ունէր այս հիւանդութիւնը։ Շատեր նոյն իսկ կարծած են որ հին ազգերու և սերունդներու ծերութեան պատճառով միայն անոնց յատուկ է, ինչպէս Միրանա, Դերմանիա և Ռուսիա. սակայն Ամերիկայի պէս երիտասարդ և առաջ ազգի մը մէջ ալ յանախադէպ ըլլալուն՝ այս կարծիքը ընդունուած չէ։ Քանի որ երթալով աչխատութիւնները և աքնութիւնները կը չատանան, միեւնոյն համբէն ալ կ'ընթանան անոնց հետ վչտերն ու մտահոգութիւնները, ուրեմն այս հիւանդութիւնն ալ միչտ տարածուելու վրայ է։ Ասոր համար օգտակար զուրկ չպիտի ըլլար անոնց պատճառները բացատրելով զգուշացնել ժողովուրդը չափազանցութիւններէ։ Ամէնէն աւելի բարոյական և մտամնական ճիգերն ու զսպողութիւնները հիմա կ'ըլլան, քանի որ մարդիկ չեն բաւականանար իրենց հայրերուն յառաջդիմութեամբը և միչտ զարգանալու կը ձգտին, առանց նկատի առնելու յոգնութիւնները և խչընդոտներէն նահանչելու պէտքը։ Մարդկութեան և քաղաքակրթութեան տեսք զգացումները, ինչպէս ցանկութիւն, ագահութիւն, տենչանք և չափազանց աչխատութիւնները, առանց հետ նաեւ խանչեցուցիչ պահանչքները, ինչպէս թատրոն, պարահանդէս, երեկոյթ, ամէնէն աւելի վնասակար կը դառնան ղղային դրութեան և հետեւաբար նէօրասթէնիի աղամաղիր։

Նէօրասթէնին թէեւ այնքան տարածուած, սակայն անոր գոյութիւնը միայն գիտեն, առանց անոր ֆիզիքական ուրեղ գանուիլը գիտնալու. ան կարծես աւելի բարոյական հիւանդութիւն մըն է որ կը տիրէ երբեմն ուղեղին և ղղային դրութեան վրայ, և ենթական կը առաչնորդէ բծախնդրութեամբ, վարանութեամբ, յոգնութեամբ և ուրիշ չատ մը սակրութիւններով։ Այս պատճառները քանի մը գլխաւոր ճիւղերու կրնանք դասակարգել. 1. Զափազանց աչխատութիւն և մտային յոգնութիւններ, որով այրերուն քով աւելի յանախադէպ կ'ըլլայ քան կիներուն. նաեւ ազոց կանուխէն մտային աչխատութեան յանձնելը, որով անոնք իրենց կարողութիւններէն վեր աչխատութիւններու մէջ պիտի խոչին ու սակարանան։ 2. Նոյնպէս ատաղձագործները և արհեստներն ալ կ'ազդեն ղղային դրութեան, և մասնաւորապէս Բրօֆ. Բրօսթի կողմէ պատրաստուած ցուցակներն ալ կը տեսնուի որ ամէնէն աւելի այս հիւանդութեան ենթակայ կ'ըլլան վանականները և արհեստաւորները, քանի որ անոնք ամէնէն աւելի մտածումներով բեռնաւորուած են, ինչպէս իրենց ինչքին պահպանութիւնը, անանկանալու հաւանականութիւնը և այլ ասոր նման մտահոգութիւններով տագնապուած կ'ըլլան, հետեւաբար մչտատեւ ղղային անանգստութենց ալ ենթակայ։ Հեղինեակ կուգան պաչտօնեաները, ուսուցիչները և գիտութեամբ պարապողները։ Ժառանգականութիւնն ալ գլխաւոր պատճառներէն մէկն է նէօրասթէնիի. այսպէս neuro-artritique մնոնդանեան զաւակները միչտ ենթակայ կ'ըլլան նէօրասթէնիի. նոյնպէս ալքոլամոլներու զաւակները անխուսափելիորէն վարակուած են վերոյիշեալ հիւանդութիւնէն։ Հոս կրնանք յիշել նաեւ ծնողներու այն չափազանց հաճոյակատարութիւնը զոր ցոյց կուտան իրենց զաւակներուն ամէն մէկ քմահաճութիւնները կատարելով և այսպէս զանոնք անուղղակի կերպով նէօրասթէնիի դատապարտելով։ 4. Բաղաքակրթութեան բարդ պահանչները, ինչպէս որ վերը յիշած ենք, թատրոն, երեկոյթ, պարահանդէս և առնցմէ առաջ եկած անքնութիւնները, վերջապէս բոլոր այն չափազանցուած յոգնութիւնները որոնք գիւրագրգռութեան հետ երեւան կուգան, վերջին ծայր հաճոյամոլութիւնները, որոնք գլխաւոր պատճառներէն մէկը կը կազմեն նէօրասթէնիի. ասոր ապացոյցները չատ դիւրաւ կրնան բացատրուիլ հարուստներու քով այս հիւանդութեան յանախ պատահելովը։ 5. Ֆիզիքական հիւանդութիւններէն մէկ ման ալ ուղղակի ղղային դրութեան ազդելով, նէօրասթէնի առաջ կը բերեն։ այսպէս նաեւ մանաւանդ, էնֆլուէնցա և թոքախտ, նոյնպէս գէշ սնունդութիւն, դժուարամարսութիւն և առաջի հիւանդութիւններ նէօրասթէնի առաջ կը բերեն։

Այս հինգ գլխաւոր պատճառները կը բնանք երկու մասի բաժնել. — Ա. Մեքենական, այսինքն մտքի յոգնութիւնները և ուռճացանքները ու մտահոգութիւնները։ Բ. Ֆիզիքական, այսինքն ալքոլ, ախտային և գործարանական պատճառներ։

Մնաց ՎԱՀՐԱՄ ԳՕՀԱՄՇԵՑԵԱՆ
Բժշկական ուսանող

ԱՌՏՆԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՍԻ

Հիմա որ տարւոյն ցուրտ եղանակին մէջ կը գտնուինք, ամէն մարդու առաջին մտածումն է առաջ և վառ պահել իր մարմնոյն վառարանը, ինչ որ կարելի կ'ըլլայ հաւատ ջեռուցերով և իւղոտ կերակուրով։ Մեր ներքին ջերմութիւնը տեւական ընելու համար մեզ պէտք է ուտելիք և խմելիք, այսինքն ճարպեղէն, իւղ, ուռնկի հիւթ, չաքար և այլն, ինչ որ մեր ներքին վառարանին վառելանիւթերն են և չարժումները։ Արդէն մարդ բնակդմամբ ձմրան մէջ, ամառուընի աւելի չատ կ'ուտէ ճարպոտ և իւղոտ կերակուրներ. տաքը կը դրդէ մարդուս ախորժակը այդ տեսակ ուտելիքներու համար։ Ասկէ՛ բնութիւն ալ ամրան և աշնան մէջ կը պարարացնէ անասունները, որպէս զի ձմեռնային իւղոտ կերակուրներ պատրաստուին ամոնցմէ մեզ համար։ (Թողունք որ հիմա միտը երեսի ինկած է, և բժիշկները ամէն եղանակի համար ալ, միսի ջուրով պատրաստուած կերակուրները կը յանձնարարեն, փոխանակ մսեղէնի)։ Պէտք է գիտնալ որ չաքարն ալ կը տաքցնէ մարմինը։ Հիւսիսային երկիրներու բնակիչները ցուրտ եղանակին մէջ, րօմով և թէյով չատ չաքար կը ուսուն։ Սեղանի վրայ միչտ պատրաստ կայ չաքարաթաց պնակը, և թէյին զատ ապուրին, բանջարեղէնին և նոյն իսկ մսեղէն կերակուրներուն մէջ ալ չաքար կը խառնեն, ինչ որ չի վնասեր առողջութեան և տաքութիւն յառաջ կը բերէ մարմնոյն մէջ. իսկ ամրան գալի ու խաբապարբոր հետքերը, երբ յանկարծ կալորիին մէջ կանգնեցայ, բանականութեանս լաւ կողմին վրայ յենած։ Հոն վերահասու եղայ թէ մեր հեռապընդած մարդասպանը ո՛չ կանոնաւոր եւ ոչ ալ անկանոն կերպով չէր հեռացած կալորիէն։ Այն ատեն իմ բանականութեանս լաւ կողմովը գծեցի չրջանակ մը, անոր մէջ պարփակելով խնդիրը, և չրջանակին բոլորտիքը մաքով դրի սա չորդուն տառերը. «Բանի որ մարդասպանը այդ չրջանակէն դուրս չի կրնար ելլալ, ուրեմն անոր մէջ է։» Ո՞վ կը տեսնէ այդ չրջանակին մէջ։ Բանականութեանս լաւ կողմը ինծի ցոյց տուաւ թէ հոն գտնուող մարդասպանէն զատ կայն նաեւ հայր մը, Պ. Սթանկերսընն, Տր

ՀԱՅԿԱԶՆ ԵՎ ՆՐԱ ԿԱՐԳԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ Ֆ. ԹԵՂԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԶՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐ ՀԱՅԿԱԶՆԱԳԻՏ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ներկայացնում է Ստեփան Ռուսաս Ս. Թեղանցի հրատարակած 1908թ. հրատարակությունը՝ ներածությամբ, ծանոթագրություններով և ցանկերով

Էջ 1—8

ԱՆՈՒՇ ԱՎԵԼԱՆԵ

Eau Avellane

ՎԻՊԱՍԱՆՔ ԿՈՒՍԱԾՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսերեն բնագրից թարգմանեց Ս. Ալանը

Գին 25 դրամ էջերը 146, ֆորմատ 20—8

ՀԱՅԿԱԶՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հրատարակչություն Ս. Ալանյանի

Գին 25 դրամ էջերը 20—8

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱԾՔԸ

Ինչպէս հրատարակեցինք, Հայկական Միութիւնները Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ միասին Ռուսիոյ Դուման ներկայացուցած են հետեւեալ պահանջները՝ Հայերուն հաւասարութիւն՝ Թուրքերուն հետ, Հայերուն ազատ ապրելու իրաւունք Թուրքիոյ մէջ

ՊԷՅՔԸՐ Վաճառատան մէջ

370, ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԻՄԱՑ, 370

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50 ԵՒ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50ԷՆ ԱՒԵԼԻ ԶԵՂՉՈՎ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ

ՄՆԱՑԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ՄՆԱՑԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ՄՆԱՑԱԾ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

ՊԷՅՔԸՐ Վաճառատան մէջ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 15 ԶԵՂՉՈՎ

ՄԻՆՉԵՒ ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ՎԵՐՋԸ ՄԻԱՅՆ Ն. Տ.

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

ՄԵԾ ՄԹԵՐՔ

ԱՐԱՆՑ ՔՕՍՔԻՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՔՈՒՔՕՆՆԵՐՈՒ ԽԻՍՏ ԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՄԵԾ ԶԵՂՉ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԳԵՐՈՒ, ՄՕՄԱՁՕԾ ԿՏԱՒԻ ԵՒ ԹԱՂԻՔԻ ՎՐԱՅ

ՄԵԾ ՄԹԵՐՔ

ՔՐԷԹՕՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՀԱՒՈՐՄԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐՈՒ ՇԱՏ ԶԵՂՉՈՒԱԾ ԵՒ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Նոյնպէս խիստ զեղչուած գիներով կը ծախուին բրդէ եւ բամպակէ կերպասեղէններ, ներմակեղէններ, պլուզներ, ժիլբոններ, սենեկազգեստներ, արանց եւ կանանց յատուկ անթափանցիկ վերարկուներ, սեղանի ներմակեղէններ, տղոց համար քօսթիւմ-մարէններ, անկողնի ծածկոյթներ, սրբիչներ, անկողնի կազմածներ, կահաւորումի յատուկ ամէն առարկաներ եւ պայուսակներ, ամէն տեսակ վարագոյրներ

եւայլն, եւայլն, եւայլն:

ՄԻԱՅՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ (Ն. Տ.)